Oplegnotitie rekenkamer Meierijstad bij het rekenkamerrapport “Het waarom van samenwerking”

Achtergrond

Gemeenten werken steeds vaker samen om maatschappelijke opgaven efficiënter en effectiever aan te pakken. Met de fusie tussen de gemeente Schijndel, St. Oedenrode en Veghel in 2017 werd de ambitie uitgesproken om als gemeente Meierijstad een verbindende en coördinerende rol te spelen bij de bestuurlijke samenwerking in de regio Noord-Oost Brabant. Samenwerking tussen deze gemeenten biedt voordelen zoals kennisdeling, schaalvoordelen en risicospreiding, maar vermindert tegelijk de directe invloed van de gemeenteraad, terwijl de gemeente financieel en bestuurlijk wel verantwoordelijk blijft. De raad moet daarom de balans bewaken binnen samenwerkingen tussen enerzijds taken en anderzijds het doelmatig en effectief inzetten van de beschikbare middelen. Dit roept de vraag op hoe het bestuur van de gemeente Meierijstad omgaat met het bewaken van deze balans tussen taken en beschikbare middelen. Met dit onderzoek doet de Rekenkamer dit door enerzijds te onderzoeken hoe afwegingen bij deelname aan samenwerkingsverbanden worden gemaakt en hoe de gemeente Meierijstad sturing houdt op de samenwerking om de taken en middelen in balans te houden.

De rekenkamer heeft hiervoor de volgende onderzoeksvraag gehanteerd:

> *Welk afwegingskader hanteert de gemeenteraad om te besluiten over de deelname van de gemeente aan een samenwerkingsverband en hoe verkrijgt en behoudt de gemeenteraad grip op de samenwerkingsverbanden en de gerealiseerde samenwerkingskracht?*

Verantwoording

De rekenkamer heeft een uitvraag gedaan aan diverse onderzoeksbureaus om een offerte uit te brengen. Na selectie door de rekenkamer hebben drie onderzoeksbureaus een uitgewerkt voorstel gepresenteerd aan de rekenkamer, waarbij de bureaus nadrukkelijk ruimte is geboden om mee te denken over de nadere invulling van het onderzoek en de onderzoeksopzet en om de geformuleerde onderzoeksvragen verder aan te scherpen. Na beoordeling van de offertes en de presentaties heeft de rekenkamer onderzoeksbureau Necker geselecteerd om het onderzoek uit te voeren. De rekenkamer was vooral gecharmeerd van het door Necker ontwikkelde beoordelingskader voor regionale samenwerkingen, dat in dit onderzoek ook is toegepast op twee casussen. Het beoordelingskader wordt verder in deze oplegnotitie nader toegelicht.

De bevindingen van het onderzoek samengevat

1. De gemeente Meierijstad beschikt niet over een uitgewerkt beleids- en afwegingskader voor regionale samenwerking. Het bestaande kader is beperkt tot de nota *Verbonden Partijen.* De laatste actualisatie hiervan heeft plaatsgevonden in 2017.
2. Het college en de gemeenteraad beschikken over beperkt en weinig gedetailleerd inzicht in de resultaten van de verschillende samenwerkingsverbanden.
3. Over de meerwaarde van regionale samenwerking bestaat brede overeenstemming, maar het is onduidelijk welke samenwerkingskracht per beleidsterrein gewenst is en in hoeverre die daadwerkelijk wordt gerealiseerd

Reactie rekenkamer op het bestuurlijk wederhoor

De rekenkamer heeft het college in de gelegenheid gesteld te reageren op het onderzoeksrapport via wederhoor, waar het college gebruik van heeft gemaakt. Hiervoor bedanken wij het college.
De rekenkamer waardeert de bereidheid van het college om de aanbevelingen uit het rapport “Het waarom van samenwerking” te betrekken bij de herijking van de nota verbonden partijen. Het

Oplegnotitie rekenkamer Meierijstad bij het rekenkamerrapport “Het waarom van samenwerking”

college plaatst twee kanttekeningen bij de bevindingen van de rekenkamer uit het rapport. Hieronder gaan wij op beide punten in:

1. Evaluatie van verbonden partijen

Het college merkt terecht op dat er in de vorige bestuursperiode niet één, maar twee verbonden partijen zijn geëvalueerd, namelijk de twee werkvoorzieningsschappen. Dit is een waardevolle aanvulling op het beeld dat in het rapport wordt geschetst. Tegelijkertijd onderstreept de Rekenkamer dat het wenselijk is om evaluaties structureel en periodiek te borgen, zodat deze niet afhankelijk zijn van incidentele moties of specifieke situaties. Wij moedigen het college aan om de positieve voorbeelden van evaluaties te benutten als startpunt voor het ontwikkelen van een vast evaluatiekader, zodat in de toekomst voor alle samenwerkingsverbanden duidelijk is wanneer en hoe evaluaties plaatsvinden.

2. Beleids- en afwegingskader

Het college geeft aan dat de recent vastgestelde Toekomstvisie voldoende aanknopingspunten biedt om de positie van Meierijstad in samenwerkingsverbanden te onderbouwen, en dat de nieuwe Nota verbonden partijen hieraan zal worden opgehangen. Wij onderschrijven het belang van een heldere visie, maar sluiten ons aan bij de aanbeveling uit het onderzoeksrapport om deze visie te vertalen naar een concreet en toetsbaar beleids- en afwegingskader. Dit is helpend bij het bepalen van de positie die de gemeente wenst in te nemen en het bepalen van de (beleids)doelen en resultaten die de gemeente nastreeft. Daarnaast zou dit kader niet alleen richting moeten geven, maar ook duidelijke afspraken moeten bevatten over besluitvorming, evaluatie, monitoring en herijking van samenwerkingsverbanden. Op die manier wordt de grip op samenwerkingsverbanden daadwerkelijk versterkt en wordt de rol en positie van Meierijstad expliciet en transparant ingevuld.

Aanbevelingen

Op basis van bovenstaande doet de rekenkamer de volgende aanbevelingen:

Aan de gemeenteraad:

Ga als gemeenteraad het gesprek met elkaar aan over uw wensen ten aanzien van het beoordelings-/afwegingskader voor samenwerkingen en breng de resultaten van dat gesprek naar het college om te vertalen in de nieuwe nota Verbonden Partijen.

Aan het college:

Breng de gemeenteraad gericht in stelling door:

- met de raad afspraken te maken over de wijze waarop u samen met de raad het beoordelings-/afwegingskader toepast bij de (nieuw) te vormen of te evalueren samenwerkingsverbanden. Op deze wijze neemt u de raad mee in de zorgvuldige afweging die u maakt;
- de raad beter te informeren over de benodigde middelen en capaciteit in relatie tot de te bereiken samenwerkingskracht. Dit om meer inzicht te bieden in de gewenste balans.

Beoordelingskader regionale samenwerkingsverbanden

Necker heeft een beoordelingskader ontwikkeld, dat naar de mening van de rekenkamer een goede handreiking biedt aan de raad (en college).

De methodiek beoordeelt de bedoeling, de meerwaarde van (regionale) samenwerkingsverbanden en daarmee de effectiviteit van (regionale) samenwerkingsverbanden. Er worden vier verschillende samenwerkingskrachten onderscheiden: de besluitvormingskracht, de uitvoeringskracht, de lobbykracht en de meewerkkracht.

1. *Besluitvormingskracht*. Als besluitvormingskracht nodig is, moeten besluiten worden genomen die de gemeente zelf niet kan nemen. Meestal omdat een vraagstuk (op het gebied van woningbouw, energietransitie of economie) om een regionale aanpak vraagt.
2. *Uitvoeringskracht.* Er is behoefte aan uitvoeringskracht als gezamenlijke uitvoering en voorbereiding van beleid beter en goedkoper is. Het gaat hier dus niet alleen om het realiseren van kostenbesparingen, maar ook om het behalen van kwaliteitsverbeteringen.
3. *Lobbykracht.* Lobbykracht is nodig als op andere plekken besluiten worden genomen die voor de gemeente relevant zijn. Om aan andere besluitvormingstafels gewicht in de schaal te kunnen leggen, is samenwerking nodig, pas dan kan de besluitvorming in de provincie, de Rijksoverheid of de EU effectief worden beïnvloed.
4. *Meewerkkracht.* Meewerkkracht wordt wat minder vaak gevraagd, maar kan soms toch van groot belang zijn. Als provinciaal, landelijk of Europees beleid voor de gemeente relevant is, kan het strategisch van belang zijn een bijdrage te leven aan de uitvoering hiervan.

Schematisch ziet dit er als volgt uit:

	Politiek en bestuur: besluitvorming	**Realisatie: uitvoering**
Intern: regio	**Besluitvormingskracht** Beleidsontwikkeling. Afwegen lokale en sectorale belangen.	**Uitvoeringskracht** Programma-management. Mobiliseren mensen en middelen voor effectieve uitvoering .
Extern: andere overheden	**Lobbykracht** Belangenbehartiging. Beïnvloeden besluitvorming bij provincie, rijk en EU.	**Meewerkkracht** Participatie. Bijdragen aan uitvoering programma’s van andere overheden.

Bij het aangaan van een samenwerkingsverband moeten de volgende vragen worden gesteld en onderbouwd beantwoord. Deze vragen zijn eveneens relevant bij het evalueren van (de effectiviteit van) samenwerkingsverbanden.

- Biedt de samenwerking de mogelijkheid om een effectieve aanpak van belangrijke vraagstukken te ontwikkelen (besluitvormingskracht);
- Helpt samenwerking om beleid beter en goedkoper uit te voeren (uitvoeringskracht);
- Kan de samenwerking de belangen van de gemeente beter behartigen (lobbykracht);
- Stelt het ons in staat om een bijdrage te leveren aan de uitvoering van beleid van anderen, zodat het de gemeente wat oplevert (meewerkkracht)?

Politieke vragen naar aanleiding van het onderzoek

Wat kan het gemeentebestuur nu met deze aanbevelingen van de rekenkamer? De raad bepaalt zelf of de raad de aanbevelingen wenst over te nemen. Indien uw raad besluit om de aanbevelingen over te nemen, dan denkt de rekenkamer dat het beoordelingskader een goede handreiking is. Het beoordelingskader kan worden gebruikt bij de besluitvorming over het al dan niet aangaan van een nieuwe samenwerking, als voor de evaluatie van een bestaande samenwerking. In het gesprek dat de raad zal voeren, kunnen daarnaast nog de volgende politieke vragen worden betrokken:

Oplegnotitie rekenkamer Meierijstad bij het rekenkamerrapport “Het waarom van samenwerking”

1. In welke mate wil de raad sturen en controleren op samenwerkingsverbanden?
2. Wil de raad omwille van de effectiviteit prioriteren binnen samenwerkingsverbanden en zo ja, welke dan?

Tot slot

De Rekenkamer spreekt de verwachting uit dat de resultaten van het onderzoek “Het waarom van samenwerking” een vruchtbare bijdrage kan leveren aan het politieke debat. Dit moet leiden tot meer inzicht in de overwegingen rondom deelname aan samenwerkingsverbanden en ervoor zorgen dat de gemeenteraad daadwerkelijk grip heeft op deze samenwerkingen en op de behaalde samenwerkingskracht.

Rekenkamer Meierijstad

Ivo Groteclaes
Maarten Pieters
Romana Verstraeten

6 november 2025